

Podważanie praworządności: wpływ organizacji społeczeństwa obywatelskiego na niezawisłość sądów

Dr Orhan Karabacak*

Wprowadzenie

Moim celem jest wyjaśnienie, w jaki sposób powołanie przez rząd, w celu wzmocnienia jego polityki, organizacji społeczeństwa obywatelskiego podważa fundamentalną zasadę rządów prawa. Twierdzenia zawarte w tym artykule są oparte na weryfikowalnych danych, a ich treść pochodzi z publicznie dostępnych źródeł.

W Turcji inicjatywa władzy wykonawczej mająca na celu ograniczenie niezależności sądownictwa za pomocą organizacji społeczeństwa obywatelskiego „Stowarzyszenie Jedności Sądownictwa (AJU)/(Yargıda Birlik Derneği)” została skutecznie zrealizowana¹. Sądownictwo jest powiązane z rządem poprzez organizację wywodzącą się z jego własnych szeregów. Wprawdzie istnieją sędziowie, którzy nie są związani z tą organizacją, ale i tak nadal służą rządowi, wysiłki AJU mające na celu utrzymanie systematycznie i stale dostosowującego się do polityki rządu sądownictwa są bardziej niebezpieczne niż sędziowie indywidualnie deklarujący lojalność wobec rządu. Zwracając uwagę na ten niezwykle scenariusz, staram się naświetlić, w jaki sposób organizacja społeczeństwa obywatelskiego w rzeczywistości wygasza zasadę praworządności.

Turecka Rada Sędziów i Prokuratorów (HSK) odgrywa kluczową rolę w nadzorowaniu administracji sądownictwa. Rada pełni podstawowe funkcje, w tym dopuszcza sędziów i prokuratorów do zawodu, przydziela ich do różnych funkcji i sądów, zajmuje się sprawami dyscyplinarnymi i powołuje ich do sądów wyższego rzędu². Po zmianie konstytucji w 2010 r. przewidziano, że niektórzy członkowie HSK (Wysokiej Rady Sędziów i Prokuratorów) będą wybierani bezpośrednio spośród samych sędziów i prokuratorów. Oznaczało to znaczącą zmianę w procesie powoływania sędziów w Turcji, pozwalając na większy udział sędziów w wyborze swoich kolegów.

W rezultacie tych zmian pierwsze wybory do HSK odbyły się w 2010 r. Żaden z kandydatów wspieranych przez niezależne organizacje sędziowskie, takie jak YARSAV (Związek Sędziów i Prokuratorów) i Demokrat Yargı (Demokratyczne

Sądownictwo), nie był w stanie zapewnić sobie członkostwa w nowo utworzonej HSYK (Rada Sędziów i Prokuratorów SK)³.

Wybory w 2014 r. były szczególnie ważne, ponieważ jeszcze bardziej umocniły zmiany wprowadzone poprawką do konstytucji z 2010 r. Kandydaci wspierani przez rząd odnieśli sukces w tych wyborach, jeszcze bardziej konsolidując wpływ władzy wykonawczej na proces wyboru sędziów⁴.

Wybory te stanowiły punkt zwrotny w strukturze tureckiego sądownictwa, wpływając nie tylko na sposób wyboru sędziów i prokuratorów, ale także na równowagę sił w tureckim systemie sądowniczym. Platforma Jedności Sądownictwa, otwarcie wspierana przez rząd przed drugimi wyborami, rozpoczęła działalność w 2014 r.⁵ Jak wspomniano powyżej, Platforma Jedności Sądownictwa została po raz pierwszy utworzona jako Platforma Jedności Sądownictwa w 2014 r., w okresie poprzedzającym październikowe wybory członków HSK. Po sukcesie swoich kandydatów w tych wyborach przekształciło się ono w Stowarzyszenie Jedności Sędziów. W ciągu 8 miesięcy od założenia stowarzyszenia zarejestrowało się w nim 5000 sędziów i prokuratorów jako członków, stając się w rekordowym czasie stowarzyszeniem sędziowskim z największą liczbą członków w kraju⁶.

W trakcie wyborów rząd wykorzystywał środki publiczne do wspierania kandydatów HSK powiązanych z tą platformą⁷. W rezultacie kandydaci będący członkami platformy zapewnili sobie większość w HSK, przejmując tym samym kontrolę nad sądownictwem. Następnie platforma ta przekształciła się w stowarzyszenie, które obecnie liczy około 10 000 członków i stanowi połowę sądownictwa⁸. W kolejnych rozdziałach niniejszego artykułu omówiono, w jaki sposób systematyczne działania tego stowarzyszenia oddały sądownictwo do dyspozycji rządu.

I. Utworzenie Platformy Jedności Sądownictwa z poparciem rządu

Jest niezaprzeczalnym faktem, że rząd *Erdoğan*a utworzył Platformę Jedności Sądownictwa (JUP), otwarcie zaakcepto-

* Orhan Karabacak, były sędzia, posiadający tytuły BSc, LL.B, LL.M, MSSc i Ph.D.

¹ Zob. <https://yargidabirlik.org.tr/> (26.11.2024 r.).

² Zob. <https://www.cjp.gov.tr/about-us> (26.11.2024 r.).

³ Zob. <https://t24.com.tr/haber/hsyk-secimlerinde-adalet-bakanliginin-listesi-kazandi,105946> (7.9.2024 r.).

⁴ Zob. <https://t24.com.tr/haber/hsyk-secimlerinde-adalet-bakanliginin-listesi-kazandi,105946> (7.9.2024 r.).

⁵ Zob. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141018_yeni_turkiye_yeni_yargi (23.11.2024 r.).

⁶ Zob. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/07/Turkey-Judiciary-in-Peril-Publications-Reports-FactFindings-Mission-Reports-2016-ENG.pdf> (22.11.2024 r.).

⁷ Zob. <https://www.hurriyetdailynews.com/pm-davutoglu-meets-judicial-officers-discusses-parallel-structure-71259> (7.9.2024 r.).

⁸ Zob. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2020-10/turkey_report_2020.pdf (7.9.2024 r.).

waną przez urzędników państwowych i członków⁹, a różni politycy i biurokraci wyrazili swoje poparcie¹⁰. Ówczesny premier i przewodniczący AKP *Ahmet Davutoglu* na spotkaniu z członkami JUP wyraził poparcie dla ich sprawy, potwierdzając cele platformy¹¹. Ówczesny minister sprawiedliwości *Bekir Bozdağ* stwierdził, że założyli JUP z wieloma sędziami i prokuratorami dobrze znanymi opinii publicznej, mając na celu oczyszczenie sądownictwa z Ruchu Gulena¹². *Birrol Erdem*, były członek HSK, przedstawił szczegółowy wgląd w tworzenie JUP, opisując proces i jego cele, które wskazują na ingerencję rządu na każdym etapie tworzenia JUP¹³. *Harun Kodalak*, członek-założyciel JUP, zeznał w procesie, potwierdzając zainicjowanie JUP podczas spotkań z Ministerstwem Sprawiedliwości¹⁴. *Abdullah Yaman*, obecny sędzia Sądu Kasacyjnego, napisał o wczesnych etapach JUP, ujawniając, że spotkania były inicjowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości, mające na celu kształtowanie sądownictwa¹⁵. JUP aktywnie wykorzystywał zasoby rządowe podczas kampanii wyborczej, otrzymując wsparcie, takie jak bezpłatne sale konferencyjne i zorganizowany transport dla sędziów¹⁶.

Podsumowując, proces formowania obejmował dyskusje, konsultacje i docieranie do sędziów z różnych środowisk, przy aktywnym wsparciu ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości. Podczas kampanii wyborczej JUP aktywnie korzystała z zasobów rządowych. Działania i cele platformy zostały publicznie ujawnione przez urzędników państwowych i członków-założycieli¹⁷.

II. Wysiłki wspierane przez AKP w celu zapewnienia sukcesu JUP w wyborach do HSK

Prezydent Turcji *Recep Tayyip Erdoğan* i jego partia AKP podjęli szeroko zakrojone wysiłki w celu zapewnienia sukcesu Platformy Jedności Sprawiedliwości (JUP) w wyborach do Wysokiej Rady Sędziów i Prokuratorów (HSK)¹⁸. Kluczowe postacie, w tym *Fahri Kasirga*, były sekretarz generalny prezydencji i były Minister Sprawiedliwości, aktywnie prowadzili kampanię na rzecz JUP, odwiedzając poszczególne sądy. Ówczesny minister sprawiedliwości *Bekir Bozdağ* obiecał znaczną poprawę wynagrodzeń sędziów i prokuratorów oraz amnestię kar dyscyplinarnych sędziów, aby wzmocnić obietnice wyborcze JUP¹⁹.

Pod kierownictwem podsekretarza Ministerstwa Sprawiedliwości rząd współpracował z JUP, organizując poufne sesje i przeprowadzając ankiety w konserwatywnych kręgach sądowniczych²⁰. JUP ujawnił swoich kandydatów, podkreślając cele związane z korzyściami społecznymi i gospodarczymi, umorzeniem kar i konkretnymi reformami²¹. Ówczesny minister sprawiedliwości *Bekir Bozdağ* zaproponował zmiany legislacyjne zgodne z żądaniami JUP, wskazując na potencjalne motywacje związane z wyborami²². *Mahir Ünal* z AKP ostrzegł, że jeśli JUP przegra wybory, rząd nie uzna ich wyników, co odzwierciedla strategię strachu i zastraszania²³.

Ostatecznie JUP zdobył większość mandatów w wyborach HSK, podkreślając skuteczność wsparcia rządu²⁴.

III. Rozwój sytuacji po wyborach HSK: Zwycięstwo JUP i jego konsekwencje

Po triumfie w wyborach HSK, JUP przeszedł znaczącą transformację, zmieniając nazwę na „Stowarzyszenie Jedności Sądownictwa-AJU (Yargıda Birlik Derneği)” i uzyskując

⁹ Zob. <http://www.hurriyetdailynews.com/pm-davutoglu-meets-judicial-officers-discusses-parallelstructure.aspx?pageID=238&nID=71259&NewsCatID=338> September/03/2014 (22.11.2024 r.); <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/09/turkey-judiciary-battle-gulen-akp.html#ixzz3CWf8cTyz> Semih İDİZ; <http://www.hurriyetdailynews.com/erdogans-new-turkey-strives-to-curb-judiciary-.aspx?pageID=449&nID=71250&NewsCatID=416> September/04/2014 (22.11.2024 r.).

¹⁰ Jeśli chodzi o zarzuty dotyczące niewłaściwego wpływu na proces wyborczy, zob. Komisja Europejska, raport Turcja 2015, s. 56; E. Özbudun, Turkey's Judiciary and the Drift Toward Competitive Authoritarianism, The International Spectator, Issue 50/2, DOI: 10.1080/03932729.2015.1020651, s. 42–55.

¹¹ Zob. https://www.todayszaman.com/national_claim-government-lobbying-to-influence-judiciaryelections_357282.html; <https://www.haberturk.com/gundem/haber/986597-paralel-yapi-da-degerlendirildi> & Suat Toktaş ile Liderler Özel Söyleşisi (Ahmet Davutoğlu) | 6 Eylül 2022, Halk TV (<https://www.youtube.com/watch?v=hPDZjPtUJdo>) (22.11.2024 r.).

¹² Zob. <https://www.odatv4.com/guncel/bekir-bozdağ-odatvye-konustu-benimle-calisan-insanlardan-bir-tanesi-bileboyle-soylerse-170170> (20.11.2024 r.).

¹³ Oświadczenie złożone w dniu 28.11.2016 r. w aktach śledztwa o numerze 2016/104109 przez Prokuraturę Generalną Republiki Ankar.

¹⁴ Zob. <https://www.sozcu.com.tr/adalet-bakanligi-eski-mustesari-birrol-erdeme-fetoden-dava-acildi-wp5344176>; Decyzja o numerach 2019/11 E, 2021/5 K. wydana przez 9. Izbę Karną Sądu Kasacyjnego w sprawie ówczesnego podsekretarza Ministerstwa Sprawiedliwości *Birrola Erdema* w charakterze sądu I instancji (16.11.2024 r.).

¹⁵ Zob. <https://www.karar.com/yazarlar/elif-cakir/yargi-camiasinin-vidcanini-rahatsiz-eden-gozalti-4235> (20.12.2023 r.).

¹⁶ Prokuratura w Stambule dokonała wyboru w wyborach do HSYK: Autobusy dla zwolenników rządu!; <https://www.diken.com.tr/istanbul-bassavciligi-hsyk-secimlerinde-terafini-secti-hukumetin-destekledigi-yypicin-arac-tuttu/> (16.11.2024 r.).

¹⁷ „Ministerstwo Sprawiedliwości powołało Platformę Jedności Sędziowskiej na nadchodzące wybory członkowskie HSYK, które odbędą się jesienią przyszłego roku. Członkowie platformy, podróżując po województwach, próbują stworzyć własne listy”; <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yargida-cemaate-karsi-yeni-ittifak-64117>.

¹⁸ Zob. <https://www.expressioninterrupted.com/judicial-crisis-what-changed-what-remains-the-same-and-the-pathahead/> (16.11.2024 r.).

¹⁹ Thomas Stadelmann (red.), Demokracja się rozpada: Rola i funkcja niezawisłości sądów, podziału władzy i rządów prawa w demokracji konstytucyjnej – tureckie sądownictwo w 2018 r., s. 40–41 i <https://www.cagdaskocaeli.com.tr/haber/4604763/kasirga-adliye-yi-ziyaret-etti> oraz <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/adalet-bakani-bekir-bozdağdan-hakim-ve-savcilara-cifte-mujde-26859629>.

²⁰ Zob. <http://www.medyagundem.com/yargida-paralel-orgute-karsi-birlik/>; <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yargida-birlik-platformu-adaylarini-acikladi/126515> (16.11.2024 r.).

²¹ Zob. <https://www.memurlar.net/haber/482227/hakim-ve-savcilara-zam-disiplin-cezalarina-af.html> (16.11.2024 r.).

²² Zob. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hakim-ve-savcilara-1155-tl-zam-27169289>; <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/adalet-bakani-bekir-bozdağdan-hakim-ve-savcilara-cifte-mujde-26859629> (16.11.2024 r.).

²³ Zob. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/akp-demokrasisi-kazanirsak-mesru-kaybedersek-gayrimesru-123637>.

²⁴ Zob. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/yargi-da-akpye-baglandi-129695>; https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141018_yeni_turkiye_yeni_yargi (16.11.20

odrębną tożsamość prawną. Członkostwo w stowarzyszeniu ma charakter wyłączny i wymaga poparcia trzech dotychczasowych członków, przy czym sędziowie i prokuratorzy nie mogą mieć podwójnego członkostwa²⁵.

Wraz z późniejszym przeniesieniem administracji HSK do AJU, ci, którzy dostosowali się do agendy rządowej w stowarzyszeniu, doświadczyli szybkiego awansu zawodowego. Jednocześnie członkowie sądownictwa utrzymujący swoje niezależne stanowisko musieli stawić czoła konsekwencjom, w tym czystkom i postępowaniom dyscyplinarnym²⁶.

Jak podkreślono w międzynarodowych raportach, AJU przekształciło się w mechanizm zapewniający pełną zgodność między tureckim sądownictwem a władzą wykonawczą²⁷. Pod wpływem AJU, HSK wydała kolejne dekrety szybko przenoszące tysiące sędziów i prokuratorów, ilustrując celową i bezkompromisową strategię. Trybunał Konstytucyjny w swojej decyzji przyznał, że od 2014 r. HSYK przenosił sędziów i prokuratorów w oparciu o nieoficjalne listy, potwierdzając arbitralny charakter tych działań²⁸.

IV. Profilowanie sędziów: Ujawnienie poważnych konsekwencji

Po próbie zamachu stanu 15.7.2016 r. Prokuratura Generalna w Ankarze wydała nakazy aresztowania wielu sędziów i prokuratorów²⁹. Następnie wyszło na jaw, że AJU, we współpracy z Ministerstwem Sprawiedliwości i jednostkami wywiadowczymi, odegrało kluczową rolę w profilowaniu sędziów i prokuratorów. Osoby zamieszczone w wydarzeniach rzekomego zamachu stanu z 15.7.2016 r. były systematycznie klasyfikowane w dwóch kategoriach: tych, którzy wykazywali lojalność wobec rządu i tych, którzy byli postrzegani jako niełojalni. Ta procedura profilowania, trwająca ponad 2 lata, skrupulatnie zidentyfikowała aktywne role członków AJU w sądownictwie, a także wyznaczyła sędziów i prokuratorów jako wspierających lub uznanych za „zdrajców”. W nocy z 15 na 16 lipca przeprowadzono szeroko zakrojoną akcję, w wyniku której zawieszono około 2850 sędziów i prokuratorów, a jednocześnie wydano przeciwko nim nakazy aresztowania. W niecałe 5 godzin powstała obszerna lista wyszczególniająca rzekomy udział 2850 sędziów i prokuratorów w próbie zamachu stanu, wraz z ich sądami i numerami rejestrowymi. Uwzględnienie na tej liście zmarłego prokuratora i emerytowanych sędziów zdecydowanie sugeruje, że została ona przygotowana na długo przed faktyczną próbą zamachu stanu³⁰. Następnie sędziowie i prokuratorzy, którzy znaleźli się na liście, musieli stawić czoła poważnym konsekwencjom, w tym zwolnieniom, aresztowaniom i domniemanym torturom w areszcie³¹. Ogólny schemat sugeruje systematyczne wysiłki mające na celu wyeliminowanie sędziów i prokuratorów postrzeganych jako przeciwnicy poprzez proces profilowania, umieszczania na czarnej liście, a następnie zwolnień i aresztowań³².

V. Kształtowanie tureckiego sądownictwa: Analiza wpływu AJU

Rząd AKP, pod przywództwem *Erdoğan*, wprowadził znaczące zmiany w ustawach regulujących działalność Sądu Kasacyjnego i Rady Stanu poprzez ustawę nr 6572. Ustawa ta, uchwalona 2.12.2014 r., zrestrukturyzowała obie instytu-

²⁵ Zob. <https://yargidabirlik.org.tr/ybd-hakkinda/uyelik-kosullari> (12.10.2024 r.).

²⁶ Przeniesienia 74 sędziów i prokuratorów przydzielonych do Najwyższej Rady Sędziów i Prokuratorów (HSK) oraz Ministerstwa Sprawiedliwości zostały przeprowadzone na mocy dekretu o sądownictwie nr 2710 z 27.11.2014 r. Ponadto 7 sędziów administracyjnych otrzymało zmienione przydziały, z wyjątkiem tych, którzy złożyli wnioski o przeniesienie na mocy dekretu o sądownictwie administracyjnym nr 2711 z tego samego dnia. Dekret ten dotyczył kandydatów, którzy wzięli udział w wyborach HSK 12.10.2014 r., nie odnieśli sukcesu, ale otrzymali dużą liczbę głosów. Zostali oni przeniesieni do innych miast bez składania wniosków i przed zakończeniem ich kadencji. Szczegóły dekretu można znaleźć na stronie: https://www.hsk.gov.tr/Kararnameler/DuyuruOku/594_hakimler-ve-savcilar-yuksekkurulu-birinci-dairesinin27112014-tarihli-kararnamesi.aspx (12.10.2024 r.). Ponadto 28.11.2014 r. na mocy dekretu o sądownictwie nr 2714 zmieniono przydziały 2 sędziów pełniących służbę w Ministerstwie i Trybunale Konstytucyjnym. Szczegóły można znaleźć na stronie: https://www.hsk.gov.tr/Kararnameler/DuyuruOku/595_hakimler-ve-savcilar-yuksekkurulu-birinci-dairesinin-28112014-tarihli-kararnamesi.aspx (12.10.2024 r.). Podobnie, 18.12.2014 r., na mocy dekretu z mocą ustawy nr 2805 o sądownictwie, zmieniono przydziały 66 sędziów Sądu Kasacyjnego, z wyjątkiem wniosków tych sędziów. Szczegóły można znaleźć na stronie: https://www.hsk.gov.tr/Kararnameler/DuyuruOku/603_hakimler-ve-savcilar-yuksekkurulu-birinci-dairesinin-18122014-tarih-ve-2805-sayili-kararnamesine-iliskin-duyuru.aspx (12.10.2024 r.). Ponadto, przydziały 784 sędziów i prokuratorów zostały zmienione dekretem z mocą ustawy nr 2015/24 z 15.1.2015 r., a przydziały 104 sędziów administracyjnych zostały zmienione dekretem z mocą ustawy nr 2015/25 z tego samego dnia. Szczegóły można znaleźć na stronie: https://www.hsk.gov.tr/Kararnameler/DuyuruOku/614_hakimler-ve-savcilar-yuksekkurulu-birinci-dairesinin-15012015-tarih-ve-20152425-sayili-adl%C3%AE-ve-idar%C3%AE-yargikararnamelerine-iliskin-duyuru.aspx (12.10.2024 r.). Wreszcie 5.3.2015 r., dekretem administracyjnym nr 382 zmieniono przydziały 2 sędziów administracyjnych pełniących służbę w Ministerstwie Sprawiedliwości i Trybunale Konstytucyjnym, z wyjątkiem ich wniosków. Szczegóły można znaleźć na stronie: https://www.hsk.gov.tr/Kararnameler/DuyuruOku/632_hakimler-ve-savcilar-yuksekkurulu-birinci-dairesinin-05032015-tarihli-ve-382-sayili-idar%C3%AE-yargi-kararnamesi.aspx (24.12.2023 r.). Kompleksowy przegląd głównych dekretów dotyczących sądownictwa i sądownictwa administracyjnego z 2015 r. można znaleźć na stronie: https://www.hsk.gov.tr/Kararnameler/DuyuruOku/668_2015-yili-adli-ve-idari-yargi-ana-kararnamesi.aspx.

²⁷ Zob. <https://www.iaj-uim.org/solidarity-news-and-documents-about-yarsav/> (11.11.2024 r.); <https://medelnet.eu/category/news/situation-in-turkey/> (12.10.2024 r.).

²⁸ Zob. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2016/49158> (12.10.2024 r.).

²⁹ Zob. <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/-2-bin-745-hakim-ve-savci-hakkinda-gozaltikarari/609308> (12.10.2024 r.) & *Case Of Turan And Others V. Turkey* <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22-%22001-213369%22> (12.10.2024 r.).

³⁰ Zob. <https://www.sozcu.com.tr/olen-savci-nasil-ihrac-edildi-wp1465947> (12.10.2024 r.); <https://www.timeshighereducation.com/news/turkey-purge-crackdown-may-cause-exodus-top-scholars> (12.10.2024 r.).

³¹ Zob. <https://www.hrw.org/report/2016/10/26/blank-check/turkeys-post-coup-suspension-safeguards-against-torture> (12.10.2024 r.); <https://stockholmcf.org/persecuted-members-of-high-courts-held-in-solitary-confinement-inturkish-prisons/> (12.10.2024 r.).

³² Zob. <https://www.reuters.com/investigates/special-report/turkey-judges/> (12.10.2024 r.).

cje, ustanawiając osiem nowych izb w Sądzie Kasacyjnym i przydzielając Radzie Stanu określone role³³.

Ustawa nr 6572 spowodowała utworzenie ośmiu nowych izb w Sądzie Kasacyjnym, zwiększając łączną liczbę członków do 129, w tym 8 przewodniczących izb i 121 członków. HSK wybrała 144 członków Sądu Kasacyjnego, z czego 121 było członkami nowo utworzonego AJU. Warto zauważyć, że nawet ci, którzy oficjalnie nie należeli do AJU, ale byli aktywnie zaangażowani w jego założenie lub późniejsze działania, zostali wybrani na członków³⁴.

Rada Stanu, na mocy tej samej ustawy, otrzymała 2 przewodniczących izb, 37 członków, 23 prokuratorów i 50 sędziów śledczych. W dniu 15.12.2014 r. HSK wybrał 30 członków Rady Stanu, z których 11 było członkami AJU. Podobnie jak w przypadku Sądu Kasacyjnego, nieoficjalni członkowie AJU aktywnie uczestniczący w działaniach AJU zostali wybrani na członków, co doprowadziło do przedefiniowania obowiązków w Radzie Stanu.

Dzięki HSK władza polityczna zyskała większość, wybierając samych członków, umacniając kontrolę nad zarządzaniem Sądem Kasacyjnym i Radą Stanu. Najbardziej znaczące zmiany nastąpiły po próbie zamachu stanu z 15.7.2016 r. i późniejszej ustawie nr 6723 uchwalonej 23.7.2016 r. Ustawa ta doprowadziła do zakończenia kadencji wszystkich członków Sądu Kasacyjnego i Rady Stanu, a HSK ponownie wybrała „odpowiednie osoby”. Następnie Sąd Kasacyjny i Rada Stanu stały się całkowicie powiązane z władzą polityczną³⁵.

Spośród 267 członków Sądu Kasacyjnego wybranych 25.7.2016 r., 150 było członkami AJU; podobnie, spośród 96 wybranych członków Rady Stanu, 14 było członkami AJU. Ci, którzy aktywnie wspierali Platformę Jedności Sądownictwa, niezależnie od członkostwa w AJU, również zostali wybrani³⁶. Wielu sędziów i prokuratorów, którzy nie byli oficjalnie członkami AJU, ale aktywnie uczestniczyli w działaniach AJU, angażowali się w działania profilujące przeciwko niezależnym sędziom i prokuratorom w swoich regionach i byli znani jako wolontariusze AJU wśród członków sądownictwa, okazało się, że oficjalnie nie przystąpili do AJU z różnych powodów³⁷.

Erdogan i AKP strategicznie dążyli do manipulowania składem sądów najwyższych, aby zwiększyć swój wpływ na krytyczne sprawy i mianować członków na wpływowe stanowiska w instytucjach takich jak Trybunał Konstytucyjny, HSK i YSK (Najwyższa Komisja Wyborcza).

VI. Pomiar wpływu na sądownictwo

Skuteczność AJU w sądownictwie jest wyraźnie widoczna w poniższych statystykach. Lista sędziów i prokuratorów stowarzyszonych z AJU, służąca jako podstawowy zbiór danych dla tego artykułu, została początkowo ujawniona na stronie internetowej AJU 30.4.2021 r., co zbieгло się z ogłoszeniem

uczestników posiedzenia Zgromadzenia Ogólnego³⁸. Następnie, ze względu na publiczne dyskusje wokół wspomnianych postaci sądowych, lista została wycofana ze strony internetowej³⁹.

Zdecydowana większość z 85 członków-założycieli AJU zajmuje obecnie aktywne stanowiska w Trybunale Konstytucyjnym, Sądzie Kasacyjnym, Radzie Stanu, Wysokiej Komisji Wyborczej lub zajmuje wysokie stanowiska administracyjne w Ministerstwie Sprawiedliwości. Aby w pełni zrozumieć powstanie, strukturę organizacyjną i późniejsze działania AJU w odniesieniu do rządu *Erdoğan*-AKP, konieczne staje się rozważenie krytyki i obserwacji skierowanych przeciwko tureckiemu systemowi sądowniczemu zarówno przez krajowe, jak i międzynarodowe renomowane osoby i organizacje⁴⁰. Biorąc pod uwagę, że większość prokuratorów generalnych, przewodniczących komisji ds. orzekania i sądownictwa administracyjnego, prezesów ciężkich sądów karnych i sędziów pokoju w jednostkach sądowych I instancji jest powiązana ze Stowarzyszeniem Jedności Sądownictwa, skumulowany wpływ AJU na system sądownictwa staje się jeszcze bardziej widoczny. Tureckie sądownictwo jest skutecznie podporządkowane AJU. Biorąc pod uwagę wyraźny wpływ rządu *Erdoğan* – AKP na AJU od momentu jego powstania, staje się oczywiste, że turecki system sądowniczy przeszedł proces upolitycznienia za pośrednictwem AJU. Dyskurs i decyzje systemu wydają się być kształtowane nie przez przepisy konstytucyjne lub standardy międzynarodowe, ale raczej przez politykę, dyskurs, działania, decyzje i sugestie rządu.

VII. Nawigacja w procesach politycznych: Badanie wpływu Stowarzyszenia Jedności Sądownictwa

Jak wyraźnie podkreślono w powyższych wyjaśnieniach, AJU zyskało niekorzystną reputację, zarówno w kraju, jak i w społeczności międzynarodowej. Jej negatywna pozycja wynika głównie z jej roli w kształtowaniu krajobrazu politycz-

³³ Choi, G. (2016). Judges and their Allies: The Synergy between the Constitutional Court and Judicial Support Networks in Turkey. *Berkeley Undergraduate Journal*, 29(2); <http://dx.doi.org/10.5070/B3292033068> Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/13j5b83h>.

³⁴ Ergun Özbudun (2015) Turkey's Judiciary and the Drift Toward Competitive Authoritarianism, *The International Spectator*, 50:2, 42-55, DOI:10.1080/03932729.2015.102065.

³⁵ Human Rights Foundation report, https://hrf.org/wp-content/uploads/2019/06/Turkey-ECtHR-Report_April2019.pdf (12.10.2024 r.).

³⁶ Zob. https://hukukpenceresi.com/wp-content/uploads/2022/01/3.-YARGIDA-BIRLIK-UYE-LISTESI3_olagan_genel_kurula_katilma_hakki_olanlar_listesi-12.pdf (7.9.2024 r.).

³⁷ Zob. https://hukukpenceresi.com/wp-content/uploads/2022/01/3.-YARGIDA-BIRLIK-UYE-LISTESI3_olagan_genel_kurula_katilma_hakki_olanlar_listesi-12.pdf (7.9.2024 r.).

³⁸ Zob. <https://yargidabirlik.org.tr/yargida-birlik-dernegi-duyuru.html> (7.9.2024 r.).

³⁹ Zob. https://yargidabirlik.org.tr/wp-content/uploads/2021/06/3.Olagan.Genel_Kurul_Katilabilecek_21062021.pdf.

⁴⁰ Zob. <https://yargidabirlik.org.tr/ybd-hakkinda/kurucu-uyeler> (7.9.2024 r.).

nego kraju zgodnie z preferencjami *Erdogana* i AKP poprzez mechanizm procesów politycznych.

Z drugiej strony, w całym tym chaosie, Wielka Izba i Sekcje Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) wydały i nadal wydają decyzje przeciwko Turcji. Jak już wspomniano, ETPC wydał wyroki w sprawie naruszeń przeciwko wielu osobom, w tym *Selahattinowi Demirtaşowi*, *Osmanowi Kavali*, *Nazlı Ilıcakowi*, *Mehmetowi Altanowi* oraz ponad tysiącu sędziów i prokuratorów⁴¹.

a) Szczyt „Nullum crimen sine lege” w działaniu: Yüksel Yalçinkaya przeciwko Turcji – przełomowa sprawa

Ta przełomowa sprawa ma charakter pilotażowy, ujawniając, że wszystkie zarzuty, nakazy aresztowania i późniejsze wyroki skazujące zostały uznane za niezgodne z prawem przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC). Trybunał stwierdził poważne naruszenie art. 6, 7 i 11 Konwencji, podkreślając systemowy charakter kwestii, które miały wpływ na ponad 100 000 spraw. Tym decydującym werdyktem ETPC unieważnił dochodzenia prowadzone przez tureckie władze i wyroki nałożone przez sądy krajowe od 2016 r. Oznacza to, że Turcja nie tylko arbitralnie ścigała, skazywała i karała skarżącą, ale także tysiące innych osób⁴².

b) Przeszkody napotymane przez kandydaturę Ekrema İmamoğlu na prezidenta

Ekrem İmamoğlu został wybrany na burmistrza Stambułu w 2019 r. Pomimo dwukrotnego zwycięstwa w wyborach, *Erdogan* i sądownictwo pod jego dowództwem unieważnili pierwsze wybory, które wygrał. Następnie *İmamoğlu* wygrał drugie wybory. *İmamoğlu* był postrzegany zarówno przez większość mediów opozycyjnych, jak i prorządowych jako jedyny kandydat, który mógł potencjalnie pokonać *Erdogana*⁴³. *İmamoğlu* stanął przed sądem za rzekome znieważenie byłego ministra spraw wewnętrznych, *Süleymana Soylu*, podczas konferencji prasowej 4.11.2019 r. Określenie „głupiec” użyte przez *İmamoğlu* w odpowiedzi na obraźliwe uwagi *Soylu* miało być skierowane do członków Wysokiej Komisji Wyborczej. Na podstawie tego oświadczenia wniesiono sprawę, a *İmamoğlu* został skazany na karę 1 roku i 9 miesięcy więzienia. Sędzia, który wydał ten wyrok, jest członkiem Stowarzyszenia Jedności Sądownictwa. Pomimo długiego opóźnienia w wykonaniu wyroku, został on wykorzystany jako narzędzie zastraszania i gróźb⁴⁴.

c) Wykluczenie Canana Kaftancıoğlu z życia politycznego

Canan Kaftancıoğlu, prominentna postać w CHP, odegrała kluczową rolę podczas wyborów na burmistrza Stambułu w 2019 r., w których kluczową postacią okazał się *Ekrem İmamoğlu*. Pomimo prób kontrolowania narracji przez *Erdogana* i AKP, *Kaftancıoğlu* z powodzeniem zorganizowała partię i zapewniła integralność procesu wyborczego⁴⁵. Przeciwno *Kaftancıoğlu* podjęto kroki prawne, oskarżając ją o obrazę prezydenta, publiczne oczernianie Republiki Turcji i obrazę urzędnika publicznego z powodu jej tweetów. Została szybko

skazana na karę 4 lat, 11 miesięcy i 20 dni więzienia przez sąd, któremu przewodniczył członek AJU⁴⁶.

Wyrok przeciwko *Kaftancıoğlu* został szybko potwierdzony przez Sąd Apelacyjny i Sąd Kasacyjny, co doprowadziło do ostatecznego skazania. Ze względu na powagę przestępstw i wynikający z nich wyrok, na *Kaftancıoğlu* nałożono zakaz polityczny. W dniu 14.6.2022 r. Sąd Kasacyjny ogłosił wygaśnięcie jej członkostwa w CHP, eliminując znaczącego przeciwnika, któremu udało się wygrać z *Erdoganem* i AKP w wyborach⁴⁷.

d) Konflikt konstytucyjny: Odrzucenie przez Sąd Kasacyjny orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawie członka parlamentu Can Atalaya

Sąd Kasacyjny, w szczególności Trzecia Izba Karna zdominowana przez członków AJU, zlekceważył decyzję Trybunału Konstytucyjnego w sprawie *Şerafettina Can Atalaya*. Pomimo autorytetu Trybunału Konstytucyjnego i braku hierarchicznych relacji między sądami, Trzecia Izba Karna, kierowana przez *Muhsina Şentürka*, szybko podtrzymała wyrok *Atalaya*⁴⁸. Decyzja ta, podpisana przez *Şentürka*, członka AJU, spowodowała kryzys konstytucyjny, wywołując wezwania do zmian w strukturze Trybunału Konstytucyjnego⁴⁹.

e) Poważne reperkusje: Prawne zmagania Murata Arslana w obronie rządów prawa

Murat Arslan pełnił funkcję przewodniczącego YARSAV (Stowarzyszenia Sędziów i Prokuratorów) od 16.3.2011 r.

⁴¹ Zob. <https://www.dw.com/tr/tart%C4%B1%C5%9Fmal%C4%B1-davalar%C4%B1n-h%C3%A2kimi%C4%B1n-g%C3%BCrlek-adalet-bakan-yard%C4%B1mc%C4%B1s%C4%B1-oldu/a-62004754>; <https://serbestiyet.com/haberler/tartismali-kararlarin-hakimi-bassavci-olarak-istanbula-dondu-183280/> (7.9.2024 r.).

⁴² *Yüksel Yalçinkaya v. Türkiye* [GC] – 15669/20 Judgment (7.9.2024 r.) [GC]; <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%22itemid%22%3A%222002-14187%22%7D> & 13 Yildiz, Ali: Strasburg Weighs In On Political Persecution In Turkey, VerfBlog, 2023/10/31; <https://verfassungsblog.de/strasburg-weighs-in-on-political-persecution-in-turkey/>, DOI:10.59704/9ff787ed24557ade (7.9.2024 r.).

⁴³ Human Rights Watch Turkey: Court Convicts Istanbul Mayor Ekrem İmamoğlu, Imposes Political Ban with Sentence, Subject to Appeal, <https://www.hrw.org/news/2022/12/14/turkey-court-convicts-istanbul-mayor-ekrem-imamoglu> (7.9.2024 r.) & Deets S. Liberal Democratic Mayors in Illiberal Populist Regimes: Istanbul's Challenges. Nationalities Papers. 2023:1-18. doi:10.1017/nps.2023.56.

⁴⁴ Sprawozdanie za 2021 r. w sprawie Turcji Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 7.6.2022 r. w sprawie sprawozdania Komisji za 2021 r. w sprawie Turcji [2021/2250(INI)] (2022/C 493/01) pkt 24; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022IP0222> (7.9.2024 r.).

⁴⁵ The Guardian, „Key Turkish opposition figure banned from politics after anti-Erdogan tweet”, <https://www.theguardian.com/world/2022/may/12/key-opposition-leader-banned-from-politics-after-anti-erdogan-tweet> (7.9.2024 r.).

⁴⁶ Sprawozdanie za 2021 r. w sprawie Turcji Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 7.6.2022 r. w sprawie sprawozdania Komisji za 2021 r. w sprawie Turcji (2021/2250(INI)) (2022/C 493/01) § 24.

⁴⁷ Hurriyet Daily News, Court drops CHP's Kaftancıoğlu's party membership, <https://www.hurriyetdailynews.com/court-drops-chps-kaftancioglu-party-membership-174571> (6.9.2024 r.).

⁴⁸ Zob. <https://www.dw.com/tr/5-soruda-can-atalay-krizi/a-67820007> (7.9.2024 r.).

⁴⁹ Zob. https://hukukpenceresi.com/wp-content/uploads/2022/01/3.-YARGIDA-BIRLIK-UYE-LISTESI3_olagan_genel_kurula_katilma_hakki_olanlar_listesi-12.pdf (7.9.2024 r.).

do momentu zamknięcia YARSAV dekretem z 23.7.2016 r. *Arslan* został zatrzymany, następnie aresztowany, a następnie skazany na 10 lat więzienia przez Trzecią Izbę Karną, kierowaną przez *Muhsina Şentürk*a, członka AJU⁵⁰.

Arslan otrzymał Nagrodę Praw Człowieka im. *Václava Havla* podczas Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy w dniu 9.10.2017 r.⁵¹ W zbiorowym potępieniu, które odbiło się echem w licznych międzynarodowych organach sądowych, Specjalny Sprawozdawca ONZ ds. Specjalny sprawozdawca ONZ ds. niezawisłości sędziów i prawników, *Diego García Sayán*, potępił skazanie *Murata Arslana*, uznając je za poważny atak na niezawisłość sądów w Turcji⁵².

VIII. Międzynarodowe reakcje na Stowarzyszenie Jedności Sądownictwa (AJU)

Kompleksowy raport „Turcja: Sądownictwo w zaniku”, opublikowany przez Międzynarodową Komisję Prawników w 2016 r., analizuje utratę niezależności i bezstronności tureckiego sądownictwa od śledztwa w sprawie korupcji w grudniu 2013 r. do 2016 r.⁵³

Międzynarodowe stowarzyszenia sędziowskie, ostrożnie podchodzące do przynależności do organizacji AJU, wyraziły obawy dotyczące lekceważenia niezależności sądownictwa⁵⁴. Pomimo zamknięcia na mocy dekretów nadzwyczajnych, YARSAV nadal utrzymuje swoje członkostwo w tych stowarzyszeniach⁵⁵.

MEDEL, Judges for Judges, Stowarzyszenie Europejskich Sędziów Administracyjnych (AEAJ) i Europejskie Stowarzyszenie Sędziów (EAJ) zainicjowały fundusz wspierający sędziów zwolnionych po próbie zamachu stanu z 15 lipca, co spotkało się z dezaprobatą AJU⁵⁶. Międzynarodowe Stowarzyszenie Sędziów wielokrotnie potępiało wpływ AJU na HSK, powołując się na niesprawiedliwe zwolnienia i nieprzestrzeganie procedur⁵⁷. W raporcie Komisji Europejskiej dotyczącym Turcji z 2018 r. odnotowano wpływ stanu wyjątkowego na stowarzyszenia sędziów, określając Stowarzyszenie Jedności Sędziów jako powiązane z rządem. Raport Türkiye z 2020 r. podkreśla odstraszający wpływ na członków stowarzyszeń sędziowskich, sygnalizując erozję pluralizmu w stowarzyszeniach sędziowskich⁵⁸.

Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 2518 (2023) wzywa do „sankcji Magnickiego” wobec sędziów i prokuratorów, co stanowi historyczną propozycję. Rezolucja podkreśla niepowodzenia tureckiego sądownictwa w przestrzeganiu praworządności, szczególnie w sprawach takich jak sprawa *Osmana Kavali*, i sugeruje ukierunkowane sankcje wobec osób odpowiedzialnych za łamanie praw człowieka w sądownictwie. Podkreśla pilną potrzebę zmian w celu poprawy praworządności, niezależności sądownictwa i ogólnego systemu wymiaru sprawiedliwości w Turcji⁵⁹.

Konkluzje: Wpływ AJU na tureckie sądownictwo i jego dalekosiężne konsekwencje

Ten krótki artykuł przedstawia konkretne dowody, ujawniając niepokojącą rzeczywistość: tureckie sądownictwo znajduje się obecnie pod dowództwem AJU, służąc jako narzędzie dla politycznych ambicji *Erdogana*.

Zasadniczo kontrola AJU nad sądownictwem, kamieniem węgielnym reżimów totalitarnych, została ułatwiona pod pozorem różnorodności politycznej i społecznej. Jednak ten pretekst legitymizacji jest ograniczony w niedemokratycznych ramach narzuconych przez władzę wykonawczą.

Niniejszy artykuł podkreśla nieodłączny brak legitymacji struktury organizacyjnej AJU, na którą wpływ mają siły niedemokratyczne i motywy mające na celu wyeliminowanie sprzeciwu w społeczeństwie. Kwestionuje zasadność reprezentowania wszystkich segmentów i podkreśla szkodliwy wpływ większości AJU w wyborach do HSK, co doprowadziło do czystek pod pretekstem próby zamachu stanu z 15.7.2016 r.

Ustanawiając hierarchiczną strukturę, AJU nie uznaje niczego poza swoim mechanizmem dowodzenia, demontując ustalone funkcjonowanie sądownictwa w oparciu o prawa konstytucyjne i tradycje. W artykule stwierdza się, że jedyną drogą wyjścia z tej trudnej sytuacji sądownictwa jest powrót do rządów prawa, co wydaje się być odrzucane przez *Erdogana*, AKP i AJU. Konsekwencje sponsorowanego przez rząd przejścia sądownictwa przez stowarzyszenia takie jak AJU są głębokie, niszcząc niezależność sądownictwa, praworządność, społeczeństwo obywatelskie, wartości demokratyczne i ustanawiając autorytarny reżim.

Tłumacz: Tomasz Połuszny

⁵⁰ Zob. <https://medelnet.eu/situation-in-turkey/427-report-of-medel-s-observer-to-the-ongoing-trial-of-murat-arslan-president-of-yarsav-in-german-and-english> (4.9.2024 r.).

⁵¹ Zob. <https://pace.coe.int/en/news/6808/vaclav-havel-human-rights-prize-2017-awarded-to-murat-arslan>.

⁵² Zob. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2019/02/turkey-must-ensure-fair-appeal-judge-murat-arslan-after-gross-attack> (4.9.2024 r.).

⁵³ Zob. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/07/Turkey-Judiciary-in-Peril-Publications-Reports-FactFindings-Mission-Reports-2016-ENG.pdf> (6.9.2024 r.).

⁵⁴ Zob. <https://t24.com.tr/haber/avrupa-yargiclar-birligi-yargida-birlik-dernegini-yarginiz-bagimsiz-degil-diyerekreddetti.309486>; <https://haber.sol.org.tr/turkiye/avrupa-yargiclar-birliginden-yargida-birlik-dernegini-ikincikez-red-yarsava-destek-olun> (5.9.2024 r.).

⁵⁵ Zob. <https://medelnet.eu/medel-at-the-side-event-revisiting-the-functioning-of-democratic-institutions-and-rule-of-law-in-turkey-role-of-judiciary-in-current-situation-of-turkey-in-honouring-the-obligations-deriving/> (6.9.2024 r.).

⁵⁶ Zob. <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/feto-sanigi-hakime-alman-savcindan-saklanma-parasi-367915.html>; <https://yargidabirlik.org.tr/kamuoyuna-duyuru.html>; <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yargida-birlik-dernegiakpmnin-feto-sanigina-odul-vermesini-kinadi/934103> (2.9.2024 r.).

⁵⁷ Zob. https://www.questionegiustizia.it/data/doc/2990/report_luca_perilli_independence_access_to_justice_turkey_t_ribunal.pdf; <https://www.iaj-uim.org/solidarity-news-and-documents-about-yarsav/> (4.9.2024 r.).

⁵⁸ Zob. <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2019-05/20180417-turkey-report.pdf>.

⁵⁹ Zob. <https://pace.coe.int/en/files/33147/html> (4.9.2024 r.).